

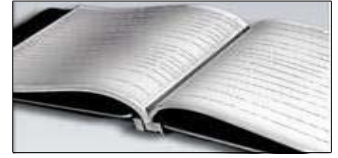

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 75 Kasım - Aralık 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk
Dünyası Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –
KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>

ÇEVİRİDE CİNSİYET VE KİMLİK

Esra ERTEKİN*

ÖZET

Toplumsal cinsiyet araştırmalarında kadının kimliği, toplumdaki yeri ve etkisi ile ilgili çalışmalar genişleyip daha belirgin hale gelmektedir. Çeviri araştırmalarında da bu durumsöylem, medya, yazın bağlamlarında çeviriye yansımaktadır. Çeviride kadın konusu, kadın olmakla başlayan biyolojik boyuttan başlayıp, toplumda kadın yazar, okur, çevirmen olarak bir yere sahip olmak ile devam etmektedir.

Ayrıca çeviri, cinsel kimlik ve kadın odaklı feminizm boyutlarına çok zengin bir araştırma zemini sunmaktadır. Bu zeminde toplumsal cinsiyet kavramı, çeviribilimdeki yerini 1980'lerin sonuna doğru almıştır. Bu da 1960'lı ve 70'li yıllarda ortaya çıkan feminist hareketin birçok farklı bildirileri ve çalışmaları ile gerçekleşmiştir.

Bu çalışma, kadın ve erkeğin çeviri kararlarını nasıl etkilediğini betimleyici bir yöntem ile ön plana çıkarmaktadır. Stefan Zweig tarafından yazılan, çevirmen Gülperi Sert ve Selçuk Ünlü tarafından Türkçeye çevrilen “Bir Kadının Hayatından Yirmi Dört Saat” isimli kitap yardımıyla kadın ve erkek kimliğindeki söylemler ve cinsiyete bağlı dil kullanımının farklılıkları bir tablo yardımı ile örneklendirilmiştir.

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, kadın ve erkek çevirmenlerin çevirilerindeki dil kullanımlarının ne kadar farklı olduğunu veya olmadığını araştırmak olacaktır.

Anahtar sözcükler:Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, kimlik, feminizm, çeviri

GENDER AND IDENTITY IN TRANSLATION

ABSTRACT

Gender studies expand and become more evident with the identity of women, their place and influence in society. This situation is clearly reflected in the context of discourse and literature in translation studies. Indeed, it can be stated that gender, namely man-woman discrimination has been on the agenda of translation studies for the last fifty years. The beginning of feminism movement has particularly accelerated this process. Thus, the woman image in translation has converted from a biological dimension to another dimension as being female author, reader and translator. In addition, a very rich research gap from the identity dimension to the dimensions of female-oriented feminism awaits researchers. On this basis, the concept of gender took its place in translation studies towards the end of 1980s. This was accomplished by many different writings and studies of the feminist movement that emerged in the 1960s and 70s. The current study highlights how women and men affect translation decisions with a descriptive method. Twenty-four Hours from the Life of a Woman, which was written by Stefan Zweig and translated into Turkish by Gülperi Sert and Selçuk Ünlü, is illustrated with the help of a table on the differences between the discourses in the identity of men and women and the use of gender-based language. Therefore, the aim of this study is to investigate whether or not the use of language in translation of male and female translators is different or not.

Key Words: Gender, social gender, identity, feminism, translation

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim EABD, ertekin_esra@hotmail.com.

1. GİRİŞ

Cinsiyet, erillik ve dişiliği ön plana çıkararak, doğuştan gelen, bireylerin biyolojik ve sosyolojik açıdan farklılıklarını ifade ederken kullanılan bir kavramdır. İnsan sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla cinsiyet sadece biyolojik faktörlerden değil ayrıca kültürel ve sosyolojik açıdan ele alınmalıdır. Bu sebeple cinsiyet kavramı, Türkiye’de hem biyolojik hem de sosyolojik açıdan kadın ve erkeği tanımlamak üzere uzun süre kullanılmıştır. Fakat bilim insanlarının cinsiyetin ve toplumsal cinsiyet rollerinin işleyişiyle ilgili yaptıkları araştırmalar sayesinde Batı’da toplumda kadın ve erkek algısı zamanla değişim göstermiştir. Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet arasındaki fark, tam olarak bu noktada şekillenmeye başlamaktadır.

İngilizce’de cinsiyet için “sex”, toplumsal cinsiyet için ise “gender” terimi kullanılmaktadır. Son zamanlarda Türkçe’de de böyle bir ayrıma ihtiyaç duyulduğundan, “cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” terimleri ile bu iki kavram karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu iki terim bazen birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılsa da, çoğu zaman farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Buna karşın “gender” kelimesini toplumsal cinsiyet olarak, dişi ve erkek bireyin toplumun algısına göre yani doğuştan beri yaşamaya başladığı ortama göre şekillenmesi olarak tanımlamak mümkündür. “Sex” kelimesini ise biyolojik cinsiyet, yani bireyin genetik olarak diğer cinsten farklılaştığı özellikler olarak tanımlayabiliriz. Dolayısıyla, doğuştan gelen biyolojik cinsiyet, bütün toplumlarda aynı tanımlanırken, toplumsal cinsiyet, toplumun beklentilerine göre belirlenmiş, toplumdan topluma kültürden kültüre farklılık gösteren, kadın ya da erkeğe biçilen özelliklerdir.

Fakat ne var ki, bu terimlerde anlam kazanan biyolojik boyut ile biyolojik yapıda temellenen toplumsal boyut birbirlerinden çok farklı şeylerdir. Bu bakımdan zamanla, biyolojik cinsiyetimiz ekseninde oluşup toplumda anlam kazanan davranışlar örgüsünün mensubu haline getiriliriz. Toplumsal cinsiyeti oluşturan tutum ve davranışlardan etkilenen kadın ve erkek farklılaşarak değişim sürecine girer. Yani biyolojik olarak cinsiyete ait özellikler belirgin olsa da, kültür bireylerin cinsiyete bağlı tutumlarını belirleyen önemli bir faktördür diyebiliriz. Bu sebepten kültür kadına ve erkeğe zamanla belirli roller ve değerler yükleyerek, her iki cinsin de kimliğinin inşasını sağlayabilmektedir.

Kültürel ve sosyal yaşam, kadın ve erkeği doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte kullanılan dil ise, bireylerin erkek yada kadın olarak toplumdaki yerini, düşüncelerini, değerini yani toplumsal rollerini belirler.

Bir iletişim aracı olarak topluma hizmet eden dil olgusu, toplumdaki cinsiyet ayrımlarının da belirlenmesinde etkilidir. Yani hem toplumun yapısı, hem de kullandığı dilkişinin sosyal kimliğinin oluşmasını sağlamaktadır. Biyolojik ve sosyolojik olarak kadın ve erkeği ayırıştıran, hatta karşı karşıya getiren dil kullanımı çeviride cinsiyet faktörünü ele alırken güçlü bir belirleyicidir.

Dil bir kez edinildi mi, artık üzerimizde bizi belirleyen bir güç olur. Dile şeklini veren şahıslar değildir; asıl dil bireyleri şekillendirir. Dilin bireyler üzerindeki etkisi, hepimiz için geçerliliği olan düşüncelerden ve doğrulardan çok daha güçlüdür. Birey dili, ana sütünü emer gibi özümler, sonra da onu bütün hayatı boyunca hazır bulduğu bir sermaye gibi tüketir. Dilin bireye bir yığın hazır düşünceler sağladığı göz önünde bulundurulursa, onun bireye biçim vermede ne büyük bir yeri olduğu açık olarak anlaşılır (Gökberk, 2007: 69-70).

Bu bağlamda, dil kişinin sosyal ve mesleki oluşumunda önemli rol oynar. İletişimde üstünlük sağlar ve birlikte yaşama katkı verir. Aynı zamanda iyi dil kullanımı da, çevirmenin dil kullanımı sayesinde çeviriye yansır.

Dolayısıyla bu çalışma, çeviride kadın ve erkeğin dil kullanımlarındaki farklılıkları inceleyerek feminist çeviriye katkı sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, ataerkil toplumda kadına karşı yüklenen sorumluluklar dolayısıyla kullanılan dilsel ifadelerin, kadın kimliğini üzerindeki etkisini araştırma gayesi taşımaktadır. Yani, toplumsal eylemlerin ve söylemlerin toplumda kadının yerini belirlemede büyük rolü vardır. Çevirinin ise, bu söylemlerin aktarımını gerçekleştirmede, köprü görevi üstlendiğini söylemek kaçınılmazdır.

Bu çalışma;

“Toplumun kadına ve erkeğe yüklediği roller nelerdir?

Toplumsal cinsiyet faktörünün erkek ve kadın söylemlerinin arasındaki söylem farklılıklarını ne ölçüde etkilemektedir?

Feminist çeviri kadın kimliğine karşı yapılan, eşit olmayan görüşleri değiştirmede nasıl bir ideolojik yaklaşımı benimsemektedir?”

gibi soruları cevaplamak amacı ile yazılmıştır. Bu sorulara cevap aramak için çeviride kadın ve erkeğin kullandığı dile, toplumda kadın ve erkeğin rollerine ve çeviride feminist yaklaşımın amaçladığı ideolojiye değinilmiştir. Kadın ve erkeğin kullandığı dil farklılıklarını göstermek amacı ile Stefan Zweig’ın *Bir Kadının Hayatından 24 Saat* adlı eseri tercih edilmiştir. Bu eserin bir kadın bir de erkek çevirmen tarafından tercümesi irdelenmiştir.

Çalışmanın sonucunda bu amaçlar ve sorular kapsamında kadın ve erkeğin kullandığı dil farklılıklarına ulaşılmış ve bu farklılıklar toplumun cinsiyete atfettiği kavramlar bağlamında değerlendirilmiştir. Dolayısı ile çevirilerde erkeklerin baskın bir dil kullandığına, kadınların dil kullanımının ise daha ince, naif ve duygusal olduğu kanaatine varılmıştır. Toplumun ataerkil düzende erkeğe atfettiği tutumlar, hem dil kullanımlarına yansımış, hem de kadınların toplumsal düzende kendini ifade etme çabasının önüne geçmiştir. Bundan ötürü kadınların dil kullanımlarının sınırlandırılmasına, kendini ifade ederken zorlanmalarına sebep olmuştur. Feminizm, kadın ve erkeğin bu normlar karşısında eşit sayılmasını amaçlamaktadır. Çeviride feminizm ile bu eşitsizliklerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak her ne kadar çevirmen kaynak metne bağlı kalarak çevirilerini gerçekleştirse de, cinsiyetin belirlediği

duyarlılıklar ve tutumlar dilsel düzeyde yaptığı seçimleri etkilemektedir. Feminist yaklaşımın çeviride uygulanmasının amacı da esasında budur. Bu çalışmanın yöntemi ise kadın erkek söylemlerinden örneklere başvurarak kadın ve erkeğin çevirideki seçimlerini değerlendirmektir.

2. ÇEVİRİDE KİMLİK OLARAK KADIN

Kadın ve erkekler içinde bulunduğu zaman, mekân ve koşullara bağlı olarak farklı cinsiyet rollerini üstlenmişlerdir. Kadın ve erkeklerin kültürel kimliğini ifade eden bir terim olan “toplumsal cinsiyet”, 1980’lerin sonlarına doğru çeviribilim alanında ön plana çıkmaya başlamıştır. 1960 ve 1970’li yıllarda kadınların eşitlik, özgürlük ve haklarını arama mücadelesi adına başlayan hareket Feminizm kavramının tarihsel sürecini başlatmıştır. Bunun ile birlikte bu kavram, toplumdaki cinsiyet rollerindeki eşitsizliklere karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirmiştir.

1960- 1970’li yıllarda adımları atılan feminizm hareketi ile birlikte, toplumsal açıdan ve kültürel bakımdan değer kazanan cinsiyet, insanların düşünceleri ile eylemlerini etkilemektedir. Aslında kadın ve erkek biyolojik olarak iki farklı cinsiyet rollerini üstlense de, temelde toplumun yapısından, bakış açısından, kültürü ve yaşam tarzından yola çıkarak belli rolleri benimsemektedir.

Feminizm bir toplum bilimidir. Toplumda kadın haklarının kısıtlı olduğuna inanılan ve yararlanılması gereken hakları çoğaltılıp, erkek haklarının düzeyine çıkarmak; erkek hakları ile eşitlik sağlamak amacıyla güden bir düşünce akımıdır. „Feminist“ alanda yapılmış çeviri çalışmaları, feminist düşünce akımından oldukça güçlü bir şekilde etkilenmiştir ve genel çeviri eyleminde büyük etki uyandırmıştır (Öztürk, 2017:142).

Dolayısıyla Feminist akımda ataerkil düzen bir kenara bırakılıp kadın ve erkeğin hakları ve toplumdaki rolleri eşit statüde tutulmaya çalışılmaktadır. Fakat sosyal bir varlık olan insan, toplumsal söylem ve davranışlardan etkilenmektedir. İnsanın söylemleri de toplumun kadına ve erkeğe atfettiği eşitsizlikten beslenmektedir. Toplum kadına ve erkeğe eşit olmayan söylem ve eylemleri yükledikçe, dil kullanımındaki ataerkil toplumun baskısı da sürecektir. Dil kullanımındaki bu farklılıklar sürdüğü sürece, düşünceler ve eylemleri etkileyen bu bakış açısı ile birlikte, kadın ve kadının kullandığı dil ataerkil düzende aşağı konumda görülmeye devam edecektir.

Kanadalı çeviribilim Profesörü Sherry Simon’un belirttiği gibi, kadın ve çeviri kavramlarının her ikisi de söylem olarak aşağı bir konumda görünmektedir. Dolayısıyla toplumda kadın ataerkil düzeneğe karşın ikinci planda yer alır. Ayrıca çeviride de eserin yazarı ön planda iken, çevirmen ikinci plandadır diyebiliriz. İşte kadının ve çevirmenin ikinci planda olma durumunda devreye feminist yazın ve çeviri kuramları girmektedir.

Bir metnin çeviri sürecinde, kaynak metnin özgünlüğünü korumak için çevirmene büyük roller düşmektedir. Çeviri kültür aktarımını başlatmamıza katkıda bulunduğu için, kaynak

metinden erek metine geçişte kültürel yönelimlerin izlerine sadık kalmak biz çevirmenler açısından önemlidir. Çeviri, bir dilden diğer dile basit bir transfer olarak görülse de, aslında içinde metinsellik ve dilsellikten de öte kültürel, iletişimsellik bulundurur. Bu sebepten çeviri süreci, bir dilden diğerine basit bir transferden daha uzun sürer ve aynı zamanda içinde ideolojinin de transferini barındırır. Bu sebepten bir çevirmen toplumun değerlerini ve fikirlerini yöneten inançlar hakkında, derinlemesine bilgi sahibi olmalıdır. Örneğin, dilbilgisi ve toplumsal cinsiyet, farklı dillerin, farklı gerçeklik algılarını nasıl yansıttığını gösteren belirleyici iki kategoridir. Çeviri olgusu, bu kategorilere göre farklılık gösteren diller arasında gerçekleşirse, dilsel parametrelerin yanında ideolojik düşüncelerin de yer alması kaçınılmazdır. Dolayısıyla bir dilin yapısının toplumsal cinsiyet ve farklı cinsiyet çağrışımları açısından belirlendiğini düşünebiliriz. Bu çağrışımlar çeviri sürecinde okuyucunun gerçeği nasıl algıladığı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, çevirmen, kaynak metindeki tüm toplumsal cinsiyet yönelimlerini, erek metinde hedef okuyucu kitlesine yansıtmalıdır ve ideolojik açıdan gerekli olan etkiyi belirlemeli, bunu analiz etmek için çaba göstermelidir.

Cinsiyet kategorisini, sözcüksel ve gramer sistemlerinde kodlandırırken diller, biçimleri bakımından büyük farklılıklar gösterebilir. Cinsiyet derken neyin kastedildiği, kültürel beklentilere göre de değişiklik gösterebilir. Hepimiz biliyoruz ki, her çeviri kaçınılmaz olarak bir dizi seçim yapmayı gerektirir; dahası, her seçimin arkasında bir strateji ve her stratejinin arkasında bir neden vardır. Cinsiyet teriminin kullanımı son yıllarda farklı açılımlarla dile gelmiştir. Terimin biyolojik, sosyo-kültürel ve dilsel yönlerinin açılımı, kültür aktarımı açısından çeviribilimde önem kazanmıştır diyebiliriz. Bu terim ile birlikte çeviride cinsiyet ve cinsiyeti çevirme konusu gündeme gelmiştir. Bunun ardından farklı dil sistemlerinin cinsiyet ayrımını nasıl algıladığı, cinsiyetin dil kullanımını nasıl etkilediği ve çevirmenlerin cinsiyet kavramını nasıl ele aldığı gibi soruların analizini yapabiliriz.

Kanada-Ottawa Üniversitesi profesörlerinden feminist çeviribilimci Luise von Flato'ya göre toplumsal cinsiyet perspektifi araştırmacılara tarihsel metinleri, çevirilerini, yazarları, çevirmenleri, sosyo-politik bağlamları ve etkilerini yeniden değerlendirme imkânı vermektedir (Flato, 2008). Böylece cinsiyet perspektifinden hareketle kadın-erkek rollerini inceleyen feminist hareket, toplumsal cinsiyeti bir analiz yöntemi olarak kullanarak Kadın Çalışmaları alanına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Sherry Simon, (1996) "Gender in Translation kitabında Kanada'daki 1970'li ve 80'li yıllardaki feminizm hareketini besleyen damarın çeviri olduğunu ifade etmiştir. Feminist yazın ile önem kazanan çeviride kadınların bastırılan, hor görülen ve görmezden gelinen olmaktan kurtulma gayeleri ataerki düzene karşı koyma çabası ile birlikte ortaya çıkmaktadır.

Bu sebepten feministlere göre çevirmenin niyeti, toplumsal cinsiyet algısı ile şekillenen bastırılan, hor görülen kadın kimliğinin aksine, kadını ve kadın yazarı görünür kılmaktır. Çeviri uygulamasının işlevi ise feminizmin sesini duyurmaktır diyebiliriz. Kadınların yazın hayatında hep varolduğunun görülmesi çokta eskilere dayanmaz. Kadın ve erkeğin toplumdaki yerini evrensel ve yerel kültürün belirlediği bilinmektedir. Toplumsal normlar

hayatın her alanında belirleyici iken, dil kullanımı da şüphesiz normlara göre şekillenmektedir. Dil kullanımının yanında herhangi bir dilde bir eser üretmek söz konusu olduğunda, kadın yazarların görünürlüğü yine çokta eski değildir. Kadınlar hep varolmuştur fakat erkek hegemonyası karşısında dünyada eserleri ve çeviri çalışmaları ile gündeme gelmeleri çok uzun zaman almıştır (Öztürk ve Ak, 2015).

Çeviride ve edebiyatta dil kullanımı, erkekler ve kadınlar arasında farklılık gösterdiği içinyazın ve dilbilim alanında sıkça incelenen bir konu olmuştur. Kadınların erkelerden farklı olan düşünce tarzlarının onların dil kullanımlarında da fark oluşturduğu Alman dilbilimciler tarafından ifade edilmiştir. Dilde var olan erkek odaklı ifadelerin yazında ve çeviride de görüldüğü belirtilmiştir. Ancak feminist yazına dayanan araştırmalar 18. yüzyılda kadınların farklı duygu ve düşünce tarzları ile ortaya çıkan eserler ürettiklerini belirtmiştir (Yücel, 2012). Kadınların duygu ve düşünce tarzlarının erkeklerden farklı olması, onların biyolojik özellikleri ile de alakalıdır. Yapılan araştırmalara göre, kadınların beyinlerinin sağ lobunu, erkeklerin ise sol lobunu daha aktif kullandıkları saptanmıştır. Dil kullanımı için sağ lobun kullanılması, kadınların kendilerini ifade etmede ve daha çok sözcük kullanmada daha aktif olduklarını göstermektedir. Ayrıca duygusal ve sözel yetiyi daha iyi kullanma becerileri de, kadının biyolojik yaradılışı ile ilgilidir diyebiliriz. Bu durumu incelemeye aldığımız “*Bir Kadının Hayatından Yirmi Dört Saati*” romanının Gülperi Sert ve Selçuk Ünlü’nün çevirilerinde göreceğiz.

Kadını odak noktası olarak belirlediğimizde, feminist yazın ve feminist çeviri üzerine yürütülen çalışmaların hangi sorularla temellendirildiğini Flatow (2008) şu şekilde ifade eder:

- Kadınlar dili nasıl kullanır?
- Onların dil kullanımı erkeklerin dil kullanımından farklı mıdır?
- Kadınlar erkeklerin taşıdığı iletişim rollerinden farklı iletişim rolleri taşıyor mu?
- Güç, dil vasıtasıyla nasıl artırılır ya da azaltılır?

Flatow’un temellendirdiği sorulardan hareketle feminizm ile birlikte cinsiyet eşitsizliğinden uzak, kadına yönelik cinsiyet rollerini ezen ifadelerden kaçınmak gerekir. Erkeklerin fiziksel gücünü ön plana çıkarmadan, kadınların özgür, kendi kararlarını alabilen bireyler olduğunu bilmek gerekir. Bu şekilde, kadınların, sosyal, ekonomik ve politik olarak güçlendirilmesi ve kendi cinsel ve bedensel kararlarını özgürce alabilecekleri mümkün olabilir. Öte yandan, eril mesajları çeviri uygulamaların, ataerkil düzenden uzaklaştırılması sağlanmalıdır. Böylece ideolojiden uzak ancak kadın-erkek eşitsizliğini her iki tarafa adil davranmakla aşmak mümkün olacaktır. Bu konudaki görüşler “*Çeviride Cinsiyet ve Kadın Perspektifinden Çeviri*” konulu makalede detaylı biçimde açıklanmıştır (Öztürk, 2017).

3. STEFAN ZWEIG “BİR KADININ HAYATINDAN 24 SAAT”

Stefan Zweig, 28 Kasım 1881 tarihinde Viyana da dünyaya gelmiştir. Varlıklı bir ailede büyüyen Zweig, henüz küçük yaşta ciddi bir eğitim ile yetiştirilmiştir. İngilizce, Latince,

Yunanca, Fransızca gibi dilleri konuşabilen Zweig, henüz lise çağlarından şiir yazmaya başlamıştır.

Bir aydın olarak da anılan ve savaş karşıtlığı ile bilinen Stefan Zweig, Nazilerin insanlık için yarattığı tehlikeyi “*Çok büyük bir felakete sürüklendiğimiz farkında olduğunuzu sanıyorum. Edebiyat yaşamımız yok olacak...*” sözleri ile dile getirmiştir. Kitapların yakıldığı imha edildiği bir dönemde yazma işini bırakmayan Zweig, yaşamı boyunca oldukça fazla eser kaleme almıştır. Çok yönlü bir yazar ve şair olan Stefan Zweig, özellikle yazdığı biyografi kitapları ile önemli bir noktada durmaktadır. Biyografilerini yazdığı kişiler arasında Stendhal, Romain Rolland, Erasmus ve Nietzsche gibi öneli isimler bulunmaktadır. Zweig’in birçok eserini Selçuk Ünlü Türkçeleştirmiştir.

3.1. Kitabın Özeti

Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat kitabı, altmış yedi yaşındaki bir kadının hayatında kimseye anlatamadığı ve unutamadığı 24 saatinin, ertelenmiş bir itirafın ve insana ait tutkuların ve saplantıların hikayesidir. Öte yandan, bu kadın hikayesinde dile gelen ahlak ve suç algısının, arzunun iyi ve kötüyle ilişkisinin sorgulanmasıdır.

3.2. Çeviri Değerlendirmesi

Aşağıda *Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat* adlı kitabın çevirisi yukarıda izah edildiği gibi çeviride feminizm kapsamında değerlendirilecektir. Aşağıda bulunan iki erek metnin çevirmenlerinden birisi kadın, diğeri ise erkektir. Bu cinsiyet farkından kaynaklı dil kullanımları çeviride feminizm araştırması kapsamında ele alındığında nasıl farkların ortaya çıkacağı araştırmanın sorunu oluşturmaktadır. Solda sayfa sayıları, ortada Gülperi Sert’in (2016) çevirisine ve en sağda Selçuk Ünlü’nün 2017 çevirisine yer verilmiştir.

Tablo 1: İki Erek Metin Karşılaştırması

GÜLPERİ SERT	SELÇUK ÜNLÜ
Yalnızca size ertesi gün uyandığımdaki o <i>utanç verici anı</i> anlatmak istiyorum.	Sadece size sabah kalktığımda yegâne <i>duyulmadık</i> dakikayı ima edebilirim.
O zavallı Bayan Henriette kuşkusuz bir kahraman değil, maceracı bir ruh da değil, bir amoureuse (<i>aşık kadın</i>) hiç değil. Onu tanıdığım kadarıyla sıradan bir insan, <i>zayıf bir kadın</i> , cesurca arzusunun peşinden gittiği için ona az da olsa saygı, ama daha çok da <i>merhamet</i> duyuyorum.	Bu zavallı Henriette, elbette ki bir kahraman değil, <i>maceraperest bir insan bile değil</i> . Hele hele erkeklerin peşinde koşan biri hiç değil tanıdığım kadarıyla cesurca iradesinin peşinden gittiği için biraz saygı duyduğum, vasat, <i>zayıf bir kadın</i> olarak görünüyor.
Fakat benim <i>uyarılmış duygularım</i> bir	Fakat <i>keskin duygularım</i> bütün bunların

aldanışa müsaade etmiyordu.	yalan olmadığını söylüyordu.
duygularına dokunacak en ufak bir şey bile içlerinde ölçüsüz bir tutkuyu ateşler.	duygularına dokunan önemsiz de olsa bir olay gerçekleşince içlerinde derhal aşırı bir ihtiras canlanır.
sadece yardım isteğiyle, başka hiçbir nedenle, kişisel bir duyguyla, bir arzuyla ya da bilerek bu trajik maceraya sürüklenmedim.	sadece yardım düşüncesiyle hiçbir şahsi duygu olmadan yani hiçbir arzu duymadan, hiç fark etmeden bu trajik maceraya yuvarlandığımı bir defa daha tekrar ediyorum.

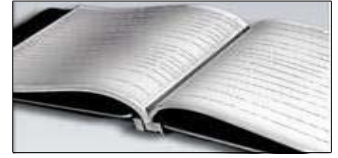
Yukarıdaki tabloda “Bir kadının hayatından 24 saat” isimli kitabın çevirilerinden hareketle cinsel kimliklerinin yansımaları görülmektedir. Her iki çevirmeni kıyasladığımızda kadın çevirmenin ifadelerini seçerken daha duygusal ve dikkatli cümleler kurduğunu ayrıca kitabın konusuna göre yanlış anlaşılmaya neden olacak ifadelerden kaçındığını görmekteyiz. Sert’in kullandığı duygusal ve kadın cinsiyetine göre sözcükler dikkat çekmektedir,

Erkek çevirmen ise ifadelerinde daha net, keskin, duygulardan uzak ve emin bir tavırla ataerkil düzenin baskınlığının verdiği güç ile çevirilerini gerçekleştirmiştir. Bunları biyolojik özelliklerle açıklamaya çalışırsak kadınların beyninin sağ lobunu kullanmalarından dolayı daha duygusal yaklaştıklarını erkeklerin ise beyninin sol lobunu kullandıklarından dolayı duygusallıktan uzak ifadelerle çevirilerini gerçekleştirdikleri savunulabilir. Ayrıca kadın çevirmenin toplumdaki kadın algısından etkilendiğini de belirtmek mümkündür.

Aşağıda kadın ve erkek çevirmen arasında sözcük tercihlerinden kaynaklı farkların ortaya çıkarılmasının kolay olması için tablo tekniği kullanılmıştır. Burada da açık bir biçimde görülmektedir ki, kadın çevirmenin tercih ettiği sözcüklerle erkek çevirmenin tercih ettiği sözcükler arasında bir fark vardır. Erkeğin tercihlerinin daha cüretkâr, daha açık, daha kesin olduğu; kadın çevirmenin ise daha baskılayıcı (represif) tercihlerde bulunduğu söylenebilir.

Tablo 2: Kadın ve Erkek Çevirmenlerin Sözcük Tercihleri

Kadın çevirmenin tercih ettiği sözcükler	Erkek çevirmenin tercih ettiği sözcükler
<i>Merhamet</i>	<i>Duyulmadık</i>
<i>macereacı bir ruh da değil</i>	<i>maceraperest bir insan bile değil</i>
<i>aşık kadın hiç değil</i>	<i>erkeklerin peşinde koşan biri hiç değil</i>
<i>zayıf bir kadın,</i>	<i>vasat, zayıf bir kadın</i>
<i>uyarılmış duygularım</i>	<i>keskin duygularım</i>
<i>içlerinde ölçüsüz bir tutkuyu ateşler</i>	<i>içlerinde derhal aşırı bir ihtiras canlanır</i>
<i>Bir duyguyla, bir arzuyla ya da bilerek bu trajik maceraya sürüklenmedim</i>	<i>hiç farketmeden bu trajik maceraya yuvarlandım</i>

4. SONUÇ

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, kadın çevirmenin kullandığı sözcüklerin, daha duygusal daha yumuşak olduğunu ve sert ifadelerin olmadığını görüyoruz. Erkek çevirmen ise olayları duygusallıktan daha uzak olduğu gibi kaynak metne sadakat göstererek “eril” bir yaklaşımla anlatmaktadır. Her iki çevirmen de kaynak metinden uzaklaşmadan çeviri yapmışlardır.

Burada kadın çevirmenin çeviriye “Feminist” bir yaklaşım kattığını söyleyemeyiz. Ancak kadın olarak çevirisini daha duygusal sözcükler kullanarak yapmıştır.

Bu makale, Feminist çeviri bağlamında erkek ve kadının gerek biyolojik gerekse toplumsal cinsiyet ile ilintili olarak değişen kültürel, sosyal, ruhsal ve içsel tutumların çeviri kararlarını ne kadar etkilediğini belirtmektedir. Çeviri olgusu, anlama ve anlamlandırma yetisine bağlı olarak gelişen bilgi birikimini yorumlayarak, erkek kitleye ulaştırma ve dönüştürme işidir. Ayrıca çevirmen hem kaynak kültüre hem de erek kültüre vakıf olması gereken kişidir. Fakat çevirmen, hem kaynağa hem de ereğe ne kadar vakıf olursa olsun çeviri esnasında farkında olarak yada olmayarak kendi düşünce ve yorumlarını çevirisine yansıtmaktadır.

Farklı biçimlerde kültür ve cinsiyet arasındaki ilişkinin dünyanın farklı bölgelerinde ve çok çeşitli bağlamlarda farklılık gösterdiği açıktır.

Cinsiyet, dil ve kültür, heterojen fakat sonuçta birbiriyle ilişkili konular olarak ele alınmalıdır. Öte yandan, cinsiyete uygun bir dile daha fazla dikkat edilmekte ve bu da araştırmalara konu edilmektedir.

Feminist çevirmenlere göre, çevirmenin çeviri olgusundaki tutumunu biyolojik cinsiyeti ve toplumdaki cinsiyet kimliği belirlemektedir. Toplumda kadına atfedilen görevler ile erkeğe atfedilen görevlerin farklı oluşu kadınların dil kullanımını etkilemektedir. Erkeklerin ataerkil düzendeki güç faktörü dilde de varlığını göstermektedir. Bu sebepten kadınlar, ifadelerinde önyargılardan uzak kalarak, ataerkil düzenin gücüne karşı, eşitlikçi yaklaşımı ele alırlarsa, geleneksel dilin erkek hegemonyasından kurtulmayı başarabileceklerdir. Bu manada feminist yazın ve çeviri kadınların dil kullanımının yaşadığı zamana, mekâna ve ortama bağlı kalarak değiştiği savını gözler önüne sermektedir.

Dil ve toplum arasında ilişki vardır. Toplumdaki dil kullanımı o toplumun sosyal yapısını belirlemektedir. Toplumda kadının yerini belirlemek için feminist yazını ve çeviriye eşitlikçi, özgürlükçü bir dil kullanımı ile aktarmak kadın yaşantısının varlığının daha çok bilinir, okunur olması için ve gelenekselci yaklaşımdan ve ataerkil düzenden uzak olması için çevirmenlere önemli görevler düşmektedir.

Öte yandan kadın ve erkeklerde dil kullanımı üzerine yapılan bir araştırmaya göre, kadınların dil muhafazakarlığının ağır bastığı ve kadınların lehçe kullanımına fazlabağlı olmayışları

saptanmıştır. Yani kadınların erkekler kadar lehçe kullanım konusunda tutucu olmadıkları tespit edilmiştir.

Erkeklerden farklı olarak kadınlar her zaman hoş, tatlı sözler söylerler. Hassas ve zevkli ifadeleri tercih ederler; bu nedenle, tutum ve doğallıklarına uygun düştüğü ölçüde uygun yabancı kelimeleri kabul etme eğilimindedirler. (Sieburg, 2019:119) Bu bağlamda bayan çevirmen Sert'in seçtiği sözcüklerin aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. *Zayıf bir kadın, uyarılmış duygularım, ölçüsüz bir tutkuyu ateşler, bir duyguyla, bir arzuyula* gibi ifadeler bir bayanın doğasına yakışır sözcükler ve kavramlar olduğu görülmektedir.

Kişilerin sosyal yapılarının farklılıkları ve toplumda erkek-kadın gruplarının eğitimi, sonuçları büyük oranda etkilemiştir. Bu değişkenler, sözcük seçiminde, konuşmada, stil ve üslup seçiminde önemli rol oynamaktadır.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, kadınlar erkeklere göre dili, sosyo-psikolojik yönde kullanmaktadır. Erkeklerde ise daha çok iletişim amaçlı bir kullanım görülmektedir.

KAYNAKÇA

- FLATOW, L. (2010) Gender in translation. Handbook of Translation Studies. ed. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- GÖKBERK, Macit (2007), Değişen Dünya Değişen Dil. Ankara: Yapı Kredi Yayınları, 69-70
- ÖZTÜRK, İ. (2017). Çeviride Cinsiyet ve Kadın Perspektifinden Çeviri. ICPESS (Dü.), *Social Studies*. içinde Ankara: International Congress on Politic, Economic and Social Studies.
- ÖZTÜRK, İ. - AK, E. (2015). Çeviride Cinsiyet veya Çeviride Kadına Bakış. (A. University, Dü.) Women and politics in global World int Congress(105), 992.
- SERT, Gülperi (2016). Bir Kadının Yaşamından 24 Saat ve Bir Yüreğin Ölümü. Can Yayınları.
- SIEBURG, S (2019) "Sprache und Geschlecht " ZIG Zeitschrift für Interkulturelle Germanistik Zig 10/2019/ H 1 transcript Verlag Bielefeld
- SIMON, S. (1996) Gender in Translation. Londra & New York: Routledge.
- ÜNLÜ, Selçuk. (2017). Bir Kadının Yaşamında Yirmi Dört Saat. Palet Yayınları
- YÜCEL, D. (2012). Çeviride Cinsiyetin İizdüşümü: Bachmann'ın Undine Geht Çevirileri. *Çukurova Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 143-158.